

Lukšová, Zuzana

[Kazi, Ján. *Stoa vetus et nova = Stará a nová Stoa*]

Graeco-Latina Brunensia. 2015, vol. 20, iss. 2, pp. 216-217

ISSN 1803-7402 (print); ISSN 2336-4424 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134646>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Kazi, Ján (2009). *Stará a nová Stoa*. Ed. Daniel Škoviera. Trnava: Filozofická fakulta TU.

V roce 2009 vydal prof. Daniel Škoviera v rámci ediční řady *Scrinium Latino-Slovacum* text slovenského pedagoga, filosofa a teologa, jezuitu Jána Kaziho *Stará a nová stoa (Stoa Vetus et Nova)* z roku 1710. Jedná se o promoční spis, který tehdy teprve čtyřřadvacetiletý Kazi napsal jako svou prvotinu na počest nových bakalářů, kteří absolvovali Trnavskou univerzitu. Samotnému přepisu textu se slovenským překladem předchází delší úvod, který stručně popisuje život a dílo Jána Kaziho (1686–1759) a zvláště podrobně se věnuje vydávanému spisku, jehož celý název zní v slovenštině „*Stoa Stará a nová. Inšpirácia na počesť osvietených, dôstojných, vznešených a učených pánov nových bakalárov*“ (*Stoa vetus et nova. Enthusiasmus honori perillustrium, reverendorum, nobilium ac eruditorum dominorum Neo-Baccalaureorum dicatus*).

Editor se věnuje krátce problematice autorství daného textu (ve spisku totiž jméno autora chybí, jsou pod ním podepsáni pouze obecně trnavští básníci). Škoviera vyvozuje, že vzhledem k propracovanosti a mnohovrstevnatosti textu se musí jednat o dílo jediného zkušenějšího autora a kloní se tak k názoru dalších badatelů, kteří považují *Starou a novou stou* za dílo právě Jána Kaziho.

V úvodu je rovněž rozebrán obsah a forma Kaziho textu. Jedná se o filosofickou snovou vizi, která je z formálního hlediska rozvrhnutá „nanajvýš jasne, dichotomicky a kontrastne“ (s. 23). V této vizi je autor přenesen bohem snů Morfeem na neznámý ostrov, který je sídlem Staré stoy. Autor s průvodcem prochází hlavním městem ostrova, podivuje se nehostinnosti místa a strohostí architektury a v radnici se seznamuje s velmi přísnými zákony, které ve stoickém městě panují. Onoho dne se zrovna koná soud, na němž je jeden z občanů Staré stoy odsouzen k vysokému trestu doživotního exilu za přílišnou starost o svůj zevněšek; v těžce době oběhne město fáma, že se jakýsi cizinec dopustil hrozného zločinu, což autora přiměje opustit město a přeplavit se na protější ostrov.

Tento ostrov, sídlo Nové stoy, která je očividnou alegorií křesťanství, se od Staré stoy na první pohled velmi liší, je popisován jako úrodný a příjemný a jeho hlavní město se pyšní výstavní architekturou. Přesto však má se Starou stou styčné body. I zde autor pod vedením průvodce přichází do radnice, kde jsou zapsány zákony, z nichž většina je shodná se zákony Staré stoy, ale některé, příliš přísné, jsou vypuštěny, a přidány nové, které Novou stou jasně spojují s křesťanstvím, např. „*Legum summa – Salvator cruci affixus*“ (*Najvyšší zákon – ukřižovaný záchránca*, s. 146–9). V hlavním městě se autor na výzvu svého průvodce účastní cenzu lidu, který oproti Staré stoe není tak přísný – občané, kteří se provinili proti zákonům, jsou zbaveni občanství, ovšem když se polepší, jsou přijati při dalším cenzu zpět a jsou jim vráceny všechny počty. Autorův sen končí, když zahlédne skupinu mladých mužů jdoucích zvěstovat Novou stou.

Podoba Staré stoy, jak ji popisuje Ján Kazi, sice má styčné body s historickou stoickou školou, nejedná se však o obraz úplný a přesný. Kazi se zaměřuje především na etickou stránku stoické filosofie a obyvatele Staré stoy líčí jako sice obdivuhodně morálně pevné, ale na druhou stranu až příliš přísné a tvrdé. Stará stoa, zde reprezentující antickou vzdělanost a moudrost, pak není Novou stou, tedy křesťanstvím, vyloženě popírána, ale naopak rozvíjena. Autorovo líčení obou ostrovů tedy na jednu stranu poukazuje na vzájemný vztah antické filosofické tradice, reprezentované Starou stou, a křesťanství, jehož obrazem je Stoa nová, ale též zdůrazňuje, že Nová stoa má převahu nad svým antickým předchůdcem. Jak konstatuje Škoviera, vztah těchto dvou lze přirovnat ke vztahu mezi Starým a Novým zákonem (s. 27).

Nejdůkladněji je pak v úvodu zpracován metrický rozbor básní obsažených v Kaziho textu (jedná se o prosimetrum, kde však prozaická část díla zabírá pouze menší část textu a povětšinou posunuje děj dopředu, zatímco pasáže ve verších děj spíše ilustrují). Editor upozorňuje na fakt, že i když ve veršované části textu převládá daktylský hexametř, je v mnoha básních použita celá řada obtížných a neobvyklých meter (např. alkajská, sapfická či I. asklepiadská strofa či III. Archilochův systém). Použití prosimetra a neobvyklých metrických systémů vede editora k porovnání *Stoa vetus et nova* s Boethiovou *Consolatio*. Kvalita básní v komplikovaných metrech je pak poměřována s Horatiem a dle rozboru se jeví básnická úroveň Kaziho veršů jako velmi vysoká.

V neposlední řadě je nutno zmínit, že celá kniha, tedy včetně předmluvy, je psána bilingvně. Latinský text úvodu (Praefatio) je psán přehlednou, srozumitelnou, ale přesto ne zcela jednoduchou latinou. Stejně jako latinský úvod je pak zdařilý slovenský překlad Kaziho textu, jehož kvality vyniknou zejména na veršovaných částech, přeložených do slovenštiny přízvuknou nápodobou.

Ján Kazi pravděpodobně viděl smysl tohoto svého textu v oslavení Trnavské univerzity a poukázání na úroveň vzdělání, kterou byla schopna poskytnout. I tato skutečnost se projevila na předkládaném textu – jedná se o dílo mimořádně komplikované, s řadou narážek na klasické i jiné autory a mnoha odkazy na antickou mytologii. V tomto světle se jeví jako logické ediční zásady, které Daniel Škoviera zvolil (současná interpunkce, velká písmena apod.), vcelku přijatelná je i rezignace na úplnost aparátu, který by zachycoval citace z římských básníků a další tzv. similie. Co ovšem podle mého názoru edici chybí, je důslednější věcný komentář, který by vysvětloval hojně se vyskytující odlehle mytologické pojmy a méně známé reálie a jehož absence činí text zejména pro laika obtížně srozumitelným. V textu je totiž poznámek komentujících tyto pojmy pouze šest, což je velmi málo na složitý barokní text. Jistě lze pochopit případnou námitku, že recipientem edice má být převážně poučené publikum, které vlastní jména jako např. Abydus (s. 86) či Zeuxis (s. 112) zná, popřípadě si je snadno dohledá. Má-li ovšem překlad, jak sám editor v úvodu píše, „sprístupniť toto rozkošné dielko širšej verejnosti, aby ho mohli čítať a vychutnávať nielen skúsení bádatelia (...), ale aj iní, ktorých priťahuje a ktorým takisto leží na srdci poznávanie stredo európskej kultúry“ (s. 63), bylo by vhodné ono vychutnání díla nepoučenému čtenáři zjednodušit alespoň stručným věcným komentářem. I přes tento drobný nedostatek je však edice a zejména slovenský překlad Kaziho *Staré a nové Stoy* dle mého názoru velmi zdařilý a přínosný pro poznání intelektuálního prostředí panujícího na Trnavské univerzitě v 18. století.

Zuzana Lukšová

Škoviera, Daniel (2013). *Miloslav Okál. Prvý slovenský profesor klasickej filológie* (278 stran, včetně obrazových příloh). Vydala Univerzita Komenského v Bratislave ve spolupráci s Filozofickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave.

V nedávno vyšlé monografii seznamuje Daniel Škoviera, profesor klasické filologie na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, odborné zájemce i veřejnost se životem a dílem svého učitele Miloslava Okála (1. 12. 1923 – 22. 2. 1997). Na dvou stech sedmdesáti osmi stranách nejen přesvědčivě demonstuje Okálův význam pro rozvoj